קיצור שלחן ערוך — דיני משיב הרוח טל ומטר יעלה ויבא ועננו

בַּחֹרֶף אוֹמְרִים מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם. וּמַתְחִילִין בְּמוּסָף שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת, וְהַשַּׁמָּשׁ מַכְרִיז מִקּוֹדֶם מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם. וְאִם לֹא הִכְרִיז אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ אָז בִּתְפִלַּת הַמּוּסָף שֶׁבְּלַחַשׁ. וְחוֹלֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת בְּבֵיתוֹ, וְכֵן בְּנֵי הַכְּפָרִים שֶׁאֵין לָהֶם מִנְיָן, יַמְתִּינוּ בִּתְפִלַּת מוּסָף עַד הַשָּׁעָה שֶׁבְּוַדַּאי הִתְפַּלְּלוּ בַּעֲיָרוֹת מוּסָף, וְאָז יִתְפַּלְּלוּ גַּם הֵמָּה מוּסָף וְיֹאמְרוּהוּ. וְאוֹמְרִים אוֹתוֹ עַד מוּסַף יוֹם א' שֶׁל פֶּסַח, דְּהַיְנוּ שֶׁהַצִּבּוּר גַּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמְרִים אוֹתוֹ עוֹד בִּתְפִלַּת הַלַּחַשׁ. וּבַחֲזָרַת תְּפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר פּוֹסֵק מִלְּאָמְרוֹ. וְשׁוּב גַּם הַצִּבּוּר אֵין אוֹמְרִים בְּמִנְחָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר שָׁמְעוּ מֵהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁפָּסַק מִלְּאָמְרוֹ. וּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּיִחִידוּת, יַקְדִּים לְהִתְפַּלֵּל אָז תְּפִלַּת הַמּוּסָף בִּכְדֵי שֶׁעֲדַיִן לֹא פָּסַק הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִלְּאָמְרוֹ בַּעֲיָרוֹת כִּי מִי שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל לְאַחַר שֶׁכְּבָר פָּסַק הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְאָמְרוֹ בְּמוּסָף, אֵינוֹ אוֹמְרוֹ עוֹד. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאוֹמְרִים בַּקַּיִץ מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַטָּל, וְיַכְרִיז כֵּן הַשַּׁמָּשׁ קוֹדֶם מוּסַף יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְאָז מַתְחִילִין לוֹמַר כֵּן גַּם בְּלַחַשׁ בְּמוּסָף וּפוֹסְקִין מִלּוֹמַר מוֹרִיד הַגָּשֶׁם.

טָעָה וְלֹא אָמַר מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם, אִם נִזְכַּר קוֹדֶם שֶׁאָמַר הַבְּרָכָה מְחַיֵּה הַמֵּתִים אוֹמֵר בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר רַק שֶׁלֹּא יְהֵא בְּאֶמְצַע עִנְיָן, כְּגוֹן אִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁאָמַר וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ, אוֹמֵר גַּם כֵּן לִישֵׁנֵי עָפָר, וְאוֹמֵר מַשִּׁיב הָרוּחַ וְכוּ' מִי כָמוֹךָ וְכוּ' וְאִם רוֹצֶה יָכוֹל לוֹמַר לְגַמְרֵי מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם מְכַלְכֵּל חַיִּים וְכוּ', אֲבָל אִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה מְחַיֵּה הַמֵּתִים צָרִיךְ לַחְזוֹר לְרֹאשׁ תְּפִלַּת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה (וְלֹא סָגֵי שֶׁיַּתְחִיל אַתָּה גִּבּוֹר כִּי גֹ' בְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת כְּחַדָּא חֲשִׁיבִי לְעִנְיָן זֶה, שֶׁאִם סִיֵּם הַבְּרָכָה שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן צָרִיךְ לַחְזוֹר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה) (סִימָן קי"ד) טָעָה בְּמַעֲרִיב שֶׁל פֶּסַח אוֹ בְּשַׁחֲרִית אוֹ בְּמוּסָף וְלֹא אָמָרוֹ, אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר.

יֵשׁ מְקוֹמוֹת, שֶׁאוֹמְרִים בַּקַּיִץ מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַטָּל. אִם טָעָה וְאָמַר כֵּן גַּם בַּחֹרֶף, אִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁאָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹמֵר הַבְּרָכָה מְחַיֵּה הַמֵּתִים, וְאֵין צָרִיךְ לַחְזוֹר בִּשְׁבִיל הַזְכָּרַת גֶּשֶׁם, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר זָכַר טָל. וְאַךְ אִם נִזְכַּר מִקּוֹדֶם שֶׁאָמַר אֶת הַשֵּׁם אוֹמֵר בְּמָקוֹם דְּסָלְקָא עִנְיָנָא מוֹרִיד הַגָּשֶׁם.

אִם טָעָה בַּקַּיִץ וְאָמַר מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם, אִם נִזְכַּר קוֹדֶם שֶׁאָמַר הַבְּרָכָה מְחַיֵּה הַמֵּתִים, חוֹזֵר וּמַתְחִיל אַתָּה גִּבּוֹר וְכוּ' (וְאֵין זֹאת מִדִּין חֲזָרָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הַבְּרָכָה נִכֶּרֶת שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר בָּהּ מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם). אֲבָל אִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם מְחַיֵּה הַמֵּתִים חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה. אִם לֹא אָמַר רַק מַשִּׁיב הָרוּחַ וְלֹא אָמַר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם, אֵינוֹ מַזִּיק כְּלָל וְאוֹמֵר מְכַלְכֵּל חַיִּים וְכוּ'. אִם טָעָה בְּמַעֲרִיב אוֹ בְּשַׁחֲרִית שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת וַאֲמָרוֹ, אֵין צָרִיךְ לַחְזוֹר לְרֹאשׁ (קי"ד).

מַתְחִילִין לוֹמַר טַל וּמָטָר, בִּתְפִלַּת עַרְבִית שֶׁל יוֹם שִׁשִּׁים לְאַחַר תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי וְהוּא בְּיוֹם ד' אוֹ בְּיוֹם ה' לְחֹדֶשׁ דֶּעצֶעמְבֶּער, וְאוֹמְרִים עַד פֶּסַח.

אִם טָעָה וְלֹא אָמַר טַל וּמָטָר, אִם נִזְכַּר קוֹדֶם שֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים, אוֹמֵר שָׁם וְתֵן טַל וּמָטָר לִבְרָכָה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשַׂבְּעֵנוּ וְכוּ' וְחוֹתֵם כָּרָאוּי. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁחָתַם הַבְּרָכָה מִתְפַּלֵּל לְהַלָּן. וּבְתוֹךְ בִּרְכַּת שְׁמַע קוֹלֵנוּ אַחַר רֵיקֵם אַל תְּשִׁיבֵנוּ, אוֹמֵר וְתֵן טַל וּמָטָר לִבְרָכָה כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ וְכוּ' וַאֲפִלּוּ אִם לֹא נִזְכַּר אָז רַק אַחַר שֶׁאָמַר בָּרוּךְ אַתָּה, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר עֲדַיִן אֶת הַשֵּׁם, יָכוֹל לוֹמַר וְתֵן טַל וּמָטָר לִבְרָכָה כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ

וְכוּ' אֲבָל לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, חוֹזֵר וּמַתְחִיל בָּרֵךְ עָלֵינוּ וְכוּ' וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁאָמַר אֵת הַפָּסוּק יִהְיוּ לְרָצוֹן וְגוֹ', חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה.

טָעָה בַּקַּיִץ וְאָמַר טַל וּמָטָר, חוֹזֵר וּמַתְחִיל בָּרֵךְ עָלֵינוּ, וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁאָמַר אֵת הַפָּסוּק יִהְיוּ לְרָצוֹן, חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה. (קי"ז)

אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אָמַר מַשִּׁיב הָרוּחַ אוֹ לֹא אָמַר, אִם הוּא לְאַחַר ל' יוֹם שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל תִּשְׁעִים פְּעָמִים כָּרָאוּי, חֶזְקָתוֹ שֶׁגַּם עַתָּה הִתְפַּלֵּל כְּהֶרְגֵּל שֶׁלּוֹ כָּרָאוּי. אֲבָל בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. וְכֵן בְּטַל וּמָטָר אִם מִסְתַּפֵּק לוֹ לְאַחַר שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל תִּשְׁעִים תְּפִלּוֹת כָּרָאוּי מוֹקְמִינָן אַחֲזָקְתֵיהּ שֶׁגַּם עַתָּה הִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, וְקוֹדֶם לָכֵן צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. (קי"ד)

טָעָה בְּמַעֲרִיב לֵיל רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁל חֹל, וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל בָּרֵךְ עָלֵינוּ שֶׁהַדִּין הוּא שֶׁצָּרִיךְ לְסַיֵּם כָּל אוֹתָהּ בְּרָכָה (כְּמוֹ שֶׁאֶכְתֹּב לְקַמָּן סִימָן ע"ו) אֵינוֹ אוֹמֵר טַל וּמָטָר כֵּיוָן שֶׁגַּם הַצִּבּוּר אֵינָם אוֹמְרִים, וְאִם חָלָה הַשְּׁאֵלָה (הוּא יוֹם הַתְּחָלָה לִשְׁאֹל טַל וּמָטָר) בְּיוֹם שַׁבָּת, וְטָעָה וְהִתְפַּלֵּל שֶׁל חֹל וְהִתְחִיל בָּרֵךְ עָלֵינוּ, גַּם כֵּן אֵינוֹ אוֹמֵר טַל וּמָטָר, כֵּיוָן שֶׁהַצִּבּוּר עֲדַיִן לֹא הִתְחִילוּ, וְהַיָּחִיד נִגְרָר אַחַר הַצִּבּוּר. (קי"ז)

שָׁכַח יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁחֲרִית אוֹ בְּמִנְחָה, וּבְחֹל הַמּוֹעֵד, בֵּין בְּשַׁחֲרִית בֵּין בְּמִנְחָה בֵּין בְּמַעֲרִיב, אִם נִזְכַּר קוֹדֶם שֶׁאָמַר יִהְיוּ לְרָצוֹן, חוֹזֵר וּמַתְחִיל רְצֵה, וַאֲפִלּוּ אִם נִזְכַּר קוֹדֶם שֶׁהִתְחִיל מוֹדִים, כֵּיוָן שֶׁסִּיֵּם בִּרְכַּת הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן, צָרִיךְ לְהַתְחִיל רְצֵה (כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּמַשִּׁיב הָרוּחַ) אַךְ אִם נִזְכַּר קוֹדֶם בִּרְכַּת הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן, אוֹמְרוֹ שָׁם וּמְסַיֵּם וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ וְכוּ', וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר יִהְיוּ לְרָצוֹן וְגוֹ', חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַתְּפִלָּה. וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שָׁכַח יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּמַעֲרִיב, בֵּין שֶׁרֹּאשׁ חֹדֶשׁ הוּא בְּ' יָמִים, בֵּין שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא יוֹם א', כֵּיוָן שֶׁאָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה' וְהִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם, שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר, אֶלָּא מְסַיֵּם הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן וְגוֹמֵר תְּפִלָּתוֹ. וְהַטַּעַם בָּזֶה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ בַּלַּיְלָה. (תכ"ב ת"צ)

שָׁכַח בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ בְּחֹל הַמּוֹעֵד יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּשַׁחֲרִית, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל מוּסָף, (שֶׁכְּבָר זָכַר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד) מִכָּל מָקוֹם, צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית, וְאִם עָבַר זְמַנָּהּ יַשְׁלִימֶנָּה בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה. (עַיֵּן שערי תשובה סִימָן ק"ח סקי"ב) כִּדְלִקַמָּן כ"א סָעִיף ד'. לְקַמָּן סִימָן כ' סָעִיף י'.

בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל, צָרִיךְ לְהַמְתִּין כְּדֵי הִלּוּךְ ד' אַמּוֹת.

שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה בִּתְפִלַּת הַלַּחַשׁ, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל שֵׁנִית מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר, אֶלָּא סוֹמֵךְ עַל הַתְּפִלָּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, (וְלָכֵן לְאַחַר חֲזָרַת הַתְּפִלָּה יֹאמַר אֱלֹהַי נְצֹר וְכוּ' וַיְפַסְיַע ג' פְּסִיעוֹת) אַךְ אִם טָעָה בג' בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת וְנִזְכַּר קוֹדֶם שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, בְּעִנְיָן שֶׁלֹּא יְהֵא בַּחֲזָרָתוֹ טֹרַח הַצִּבּוּר, יַחְזֹר (קכ"ג קכ"ו).

בְּיוֹם הַתַּעֲנִית בֵּין בְּתַעֲנִית צִבּוּר בֵּין בְּתַעֲנִית יָחִיד, אוֹמְרִים בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה בִּבְרָכַת שְׁמַע קוֹלֵנוּ, עֲנֵנוּ, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לִבְכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה יִסַּיֵּם כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ וְכוּ'. וְאִם שָׁכַח מִלּוֹמַר עֲנֵנוּ, אִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁאָמַר אֵת הַשֵּׁם מִבִּרְכַת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹמְרוֹ, אֶלָּא לְאַחַר שֶׁגָּמַר כָּל הַתְּפִלָּה, לְאַחַר אֱלֹהַי נְצֹר קוֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר רַגְלָיו, אוֹמְרוֹ עַד בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה וּמְסַיֵּם יִהְיוּ לְרָצוֹן וְכוּ', וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שֶׁעָקַר רַגְלָיו, אֵינוֹ אוֹמְרוֹ עוֹד כְּלָל (תקס"ה).